

TIPARUL SIGILAR AL BRESLEI DULGHERILOR, LĂCĂTUȘILOR, ARGINTARILOR, ZIDARILOR, STICLARILOR, ARMURIERILOR, MORARILOR, TÂMLARILOR, TINICHIGIILOR ȘI NĂSTURARILOR DIN JIMBOLIA (1824)

Augustin MUREȘAN*

THE 1824 SEAL PATTERN OF THE UNITED GUILD OF JOINERS, LOCKSMITH, GOLDSMITH, BUILDERS, GLAZIERS, ARMOURERS, MILLERS, CARPENTERS, WHITESMITHS AND BUTTONS ARTISANS IN JIMBOLIA (1824)

Abstract

The author presents a seal belonging to the United Guild of Jimbolia, dating from 1824. This seal is included in the category of heraldic seals. On the emblem, there are representations of the craftsmen who joined this professional association: joiners, locksmiths, goldsmiths, builders, glaziers, armourers, millers, carpenters, whitesmiths and buttons artisans.

Keywords: Jimbolia, guild, seal, emblem, craftsmen.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea în unele localități din Banat s-au organizat diferite bresle¹. Existența unor astfel de asociații profesionale în Jimbolia este atestată documentar încă din anul 1823, când meșteșugarii s-au organizat în 4 bresle²: 1. Breasla pantofarilor, pălărierilor, tăbăcarilor, vopsitorilor, turtarilor, sitarilor și măcelarilor; 2. Breasla zidarilor, dulgherilor, lăcătușilor, geamgiilor, armurierilor, strungarilor, tinichigiilor, morarilor și argintarilor; 3. Breasla fierarilor, rotarilor, fierarilor de cuie, frânghierilor, curelarilor, șelarilor, dogarilor, brutarilor și săpunarilor³; 4. Breasla croitorilor, cizmarilor,

* Complexul Muzeal Arad, augmuresan@gmail.com.

¹ În legătură cu breslele organizate în Banat, vezi: Miletz János, *A temesvári céhek*, în „Történeti és Régészeti a Délmagyarország Történeti és Régészeti Museum Társulat”, Timișoara, 1875; Szádeczky Lajos, *A czéhek történetéről Magyarországon*, Budapest, 1889, p. 99, în „Értekezések a történelmi tudományok köréből”, Budapest, 1890, p. 139; Borovszky Samu, *Temes vármegye*, Budapest, f. a., pp. 266-267; Szádeczky Lajos, *Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon, okirattárral (1307-1848)*, II, Budapest, 1913, p. 279; Milleker Felix, *Geschichte des Gewerbe in Banat 1716-1919*, Wien, 1940; Eperjessy Géza, *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686-1848)*, Acad. Kiadó, Budapest, 1967, pp. 253-254; Gertrude Bartos, *Din viața meseriașilor timișoreni (1716-1779)*, în „Studii și articole de istorie”, 1961, pp. 101-119; Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale în partea de vest a României în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea*, în „Ialomița materiale de istorie agrară a României”, Slobozia, 1983, p. 526-529; Gabriella Trostovszky, *Céhiratok a Magyar Országos Levéltárban*. I. Kötet, Budapest, 1996; Géza Kovách, *A bányászat demográfiai és gazdasági fejlődése (1716-1848)*, Szeged, 1998, p. 262; Lajos Kakucs, *Breslele, manufacturile și dezvoltarea industrială a Banatului între anii 1717-1918*, Editura Mirton, Timișoara 2008.

² Despre breslele organizate în anul 1823, în Jimbolia, vezi Szádeczky Lajos, *A czéhek történetéről...*, p. 139; Borovszky Samu, *Temes vármegye*, Budapest, f. a., pp. 266-267; Szádeczky Lajos, *Iparfejlődés és a czéhek...*, pp. 253-254; Eperjessy Géza, op. cit., pp. 253-254; Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale...*, p. 528; idem, *A bányászat demográfiai...*, p. 265; Lajos Kakucs, op. cit., pp. 304-306; Anton Peter Petri, *Heimatsbuch des Heidenstädtchens Hatzfeld im Banat*, Marquartstein, 1991.

³ Despre tiparul de sigiliu al acestei bresle, vezi Augustin Mureșan, *Tiparul sigilar al breslei fierarilor, rotarilor, fierarilor de cuie, frânghierilor, curelarilor, șelarilor, dogarilor, brutarilor și săpunarilor din Jimbolia (1824)*, în

cojocarilor, mănușarilor, pieptănarilor, compactorilor, țesătorilor și năsturarilor. În 1843 în localitate se organizează și breasla negustorilor⁴. Actele emise de aceste bresle, ca și în cazul altor asociații profesionale de acest fel, erau întărite cu sigilii⁵, lucru care presupunea întrebuintarea unui tipar sigilar⁶ sau mai multe⁷. Privilegiul Breslei comune a zidarilor, dulgherilor, lăcătușilor, geamgiilor, armurierilor, strungarilor, tinichigiiilor, morarilor, argintarilor și năsturarilor din Jimbolia se află la Arhivele Naționale Maghiare din Budapesta⁸.

De la această breaslă comună s-a păstrat până în zilele noastre un tipar sigilar⁹ pe care ne propunem să-l prezentăm și analizăm amănunțit în rândurile de mai jos.

Tiparul sigilar este confecționat din metal. Rondela sigilară are o formă rotundă (85 mm)¹⁰, lucrată în incizie pentru sigilarea cu ceară. Înălțimea totală a piesei sigilare (rondela sigilară împreună cu mânerul) este de 42 mm. Având în vedere faptul că, în câmpul sigilar se află un scut el se include în categoria sigiliilor de breaslă de tip heraldic¹¹.

În câmpul sigilar s-a gravat o compoziție menită a individualiza posesorul. În emblema (Fig.1): scut dreptunghiular, cu baza în formă de acoladă, partajat în 10 cartiere (compartimente). Acest sistem de împărțire a scutului avea menirea de-a realiza un număr mai mare de cartiere. Ele au rezultat prin trasarea a două linii verticale și împărțirea fiecărei părți a scutului prin linii orizontale, astfel încât în prima parte se găsesc trei cartiere, în a doua parte, patru, și în ultima, trei¹². În cele 10 cartiere ale scutului s-au inclus figuri heraldice reprezentând meseriile unite în breaslă. Cele 10 cartiere au fost încărcate cu următoarele mobile heraldice¹³:

⁴ „Crisia”, XLIV, Oradea, 2014, pp. 81-83.

⁵ Eperjessy Géza, *op. cit.*, pp. 253-254; Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale...*, p. 526; Lajos Kakucs, *op. cit.*, p. 304.

⁶ În conformitate cu normele științei sigilografice prin sigiliu sau pecete, se definește urmele rămase pe suportul actelor prin aplicarea tiparului sigilar introdus într-o substanță de sigilat (ceară, chinovar, soluție de aur, fum, tuș etc), vezi *Dicționar al științelor speciale ale istoriei, Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 213.

⁷ Prin tipar sigilar sau matrice sigilară se denumește obiectul confecționat dintr-un material dur (fier, oțel, alamă, bronz, argint, sau diferite pietre prețioase etc), având gravată pe suprafața sa în negativ, o reprezentare menită a individualiza posesorul, exprimând atributele sale în viața socială, vezi Damian P. Bogdan, *O străveche matrice de pecete românească*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, I, 1956, p. 245; Maria Dogaru, *Sigiliile măturii ale trecutului istoric*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 5; *Dicționar al științelor speciale...*, p. 163.

⁸ Unele bresle foloseau spre exemplu două tipare sigilare, vezi Augustin Mureșan, Livia Grozi, *Două tipare sigilare aparținând breslei olarilor din Lipova*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor, Seria Muzeu”, Anul XXVI, nr. 3, 1989, pp. 39-42; Augustin Mureșan, *Două tipare sigilare ale breslei croitorilor din Oradea*, în „Analele Universității din Oradea”, Istorie-arheologie, tom X, 2000, pp. 61-64; idem, *Două sigilii ale breslei croitorilor de sumane din Timișoara*, în „Analele Banatului”, Serie Nouă, Arheologie-Istorie, XIV, 2, 2006, pp. 183-187.

⁹ Vezi *A magyarországi céhes kézműipar forrásanyagának catasztere*, II, Budapest, 1976, p. 325; Lajos Kakucs, *op. cit.*, p. 304.

¹⁰ Tiparul sigilar se păstrează în colecția de matrice sigilare a Muzeului Banatului Timișoara, nr. inv. 10496. Această matrice sigilară a fost reprodușă în cataloagele cercetătoarei Maria Vertan, vezi Maria Vertan, *Colecția de matrice sigilare a Muzeului Banatului*, Catalog, Editura Mirton, Timișoara, 2007, poziția 12, p. 16, fig. 12 (p. 60); idem, *Colecția de matrice sigilare a Muzeului Banatului*, Catalog, Ediția a II-a adăugită, Editura Marineasa, Timișoara 2008, poziția 12, p. 16, fig. 12 (p. 76).

¹¹ Cercetătoarea Maria Vertan prezintă următoarele dimensiuni ale matricei sigilare: (H: 82 mm și d. 42 mm), dar nu descrie emblema sigilară, vezi Maria Vertan, *Colecția de matrice sigilare a Muzeului Banatului*, Catalog, 2007, poziția 12, p. 16; idem, *Colecția de matrice sigilare a Muzeului Banatului*, Catalog, 2008, poziția 12, p. 16. Cercetătorul Lajos Kakucs dă dimensiunile rondelii sigilare (8,5 x 4,2 mm) și descrie succint emblema sigilară, astfel: „scutul heraldic împărțit în 9 câmpuri este decorat cu însemnele celor 9 meșteșuguri unite în breaslă: zidari, dulgheri, lăcătuși, geamgii, armurieri, strungari, tinichigii, morari și argintari”, vezi Lajos Kakucs, *op. cit.*, p. 306. În realitate scutul heraldic conține un număr de 10 cartiere.

¹² Din punct de vedere al reprezentării din emblema, sigiliile de bresle și corporații, în general de instituții economice au fost împărțite de către cercetătoarea Maria Dogaru, în două categorii: 1. sigilii cu reprezentări simbolice și 2. Sigilii de tip heraldic, vezi Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 179.

¹³ Scutul este de două ori despiciat. În legătură cu repartizările scutului, vezi Marcel Sturdza Săucești, *Heraldica, Tratat tehnic*, Editura Științifică, București, 1974, p. 33-35 și Maria Dogaru, *Din heraldica României*, Editura JIF, 1994, pp. 23-27.

¹⁴ Pentru termenul mobilă heraldică, element utilizat la alcătuirea stemelor, vezi Marcel Sturdza Săucești, *op. cit.*, pp. 70-81; *Dicționar al științelor speciale...*, p. 168; Maria Dogaru, *Din heraldica...*, pp. 23-25.

În partea din dreapta, în primul cartier, un echer și o secure care îi desemnează pe dulgheri; în al doilea cartier două chei încrucișate, evocându-i pe lăcătuși; în al treilea cartier, un potir, reprezentându-i pe argintari;

În partea din mijloc, în cartierul al patrulea, o mistrie și un ciocan, individualizându-i pe zidari; în cartierul al cincilea, figuri heraldice reprezentându-i pe sticlari; în cartierul șase, două pistoale încrucișate, însemnul tradițional al armurierilor; în cartierul șapte un însemn probabil al morarilor;

În partea din stânga, în cartierul al optulea, o rindea suprapusă de un compas cu vârfurile în jos, simbolul binecunoscut al tâmplarilor; în cartierul al nouălea, o lampă-felinar, figură heraldică amintindu-i pe tinichigii; în cartierul al zecelea, și ultimul, un nasture, element simbol legat de activitatea năsturarilor.

Scutul este timbrat de acvila bicefală imperială austriacă (ce poartă pe piept un scut), încoronată, și susținut de doi lei rampanți cu capetele întoarse care stau fiecare pe un postament. Legenda s-a scris cu litere majuscule în limba germană: K. K. PRI: VEREINIGTE: ZUNFTE: 1824¹⁴. Textul legendei ne dă știri în legătură cu: 1. *Tipul breslei*: a. *breaslă unită*, formată din mai multe ramuri meșteșugărești (meserii sau branșe) din localitate. 2. *Privilegiile obținute*: a. *breaslă privilegiată* (în textul legendei apare numai denumirea generală). b. *breaslă cezaro-crăiască* (în conținutul legendei aceste privilegii sunt menționate în mod expres). Cifra 1824 ne indică anul confecționării tiparului sigilar. La marginea spațiului sigilar - cerc ovoidal perlat.

Modul în care s-a gravat suprafața rondellei sigilare, grija pentru respectarea raportului dintre diferitele elemente cuprinse în scutul heraldic, proporționalitatea dintre figurile heraldice reprezentate, dovedesc străduința meșterului pecetar-gravor anonim, de a realiza o bună execuție artistică.

Pentru a se evoca simbolic diferitele meșteșuguri reunite în breaslă în unele cazuri s-au utilizat însemne înfățișând: a. *unelte specifice* (dulgherii, geamgii, zidarii, tâmplarii și morarii); b. *produse finite ale activității* (lăcătușii, argintarii, armurierii, tinichigii și năsturarii).

În cartierele din scut s-au reprezentat *meșteșuguri legate de construcții* (zidari, dulgheri, tâmplari, lăcătuși, geamgii, tinichigii), *meșteșuguri legate de îmbrăcăminte* (năsturari), *meșteșuguri legate de alimente* (morari) și *alte meșteșuguri* (argintari și armurierii)¹⁵.

După cum s-a apreciat, reprezentările de pe sigiliile de breaslă simbolizează prin uneltele și produsele cele mai caracteristice, organizația meșteșugarilor aparținând aceleași branșe, a breslei¹⁶. Studiarea reprezentărilor de unelte și de produse meșteșugărești din imaginile acestor sigilii prezintă o însemnătate deosebită pentru istoria tehnicii, pentru cunoașterea evoluției uneltelor¹⁷.

Studiat din punct de vedere al structurii meseriilor reprezentate simbolic, acest tipar sigilar de tip heraldic descris și analizat mai sus, evidențiază laturile activității economice și nivelul tehnicii existent în cadrul acestei asociații profesionale din Jimbolia, la acea dată (1824). În legătură cu locul de confecționare a acestui vestigiu sigilar, opinăm că el este opera unui meșter pecetar local care a lucrat la cererea conducerii breslei.

Fig. 1. Tiparul sigilar al Breslei Unite din Jimbolia (1824)

¹⁴ Textul legendei tiparului sigilar nu conține numele localității în care își desfășura activitatea această breaslă. Pentru a fi sigur, localitatea am identificat-o pe baza emblemei din câmpul sigilar ținând cont de două elemente: a. faptul că pe scutul din câmpul sigilar s-au gravat însemnele celor 10 meserii unite în breaslă în anul 1823: zidari, dulgheri, lăcătuși, geamgii, armurieri, strungari, tâmplari, tinichigii, morari și argintari; b. Un Privilegiu al Breslei comune acordat meșterilor din Jimbolia în același an se referă la aceleași meserii.

¹⁵ Pentru această clasificare a meseriilor vezi: Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale...*, pp. 533-534.

¹⁶ Magdalena Bunta, *Sigilii de breaslă din colecția Muzeului de Istorie din Cluj*, în „Acta Musei Napocensis”, III, 1966, p. 225.

¹⁷ *Ibidem*, p. 224.